

Sygn. akt II UK 402/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Przedsiębiorstwa Produkcyjno-Usługowo-Handlowego K. Spółki Jawnej przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B. o składki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 23 listopada 2016 r., skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 30 stycznia 2015 r., sygn. akt III AUa .../14,

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 26 marca 2014 r. Sąd Okręgowy w [...] zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w [...] z dnia 11 grudnia 2012 r. - nr UBS xxx i UBS xxx, stwierdzając, że stopa procentowa składek na ubezpieczenie wypadkowe obowiązująca płatnika składek - Przedsiębiorstwo Produkcyjno

Usługowo-Handlowe K. w B.- w latach składkowych od 1 kwietnia 2011 r. do 31 marca 2012 r. oraz od 1 kwietnia 2012 r. do 31 marca 2013 r. nie ulega podwyższeniu o 50%.

Sąd Okręgowy ustalił, że Spółka Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowo-Handlowe K. Spółka Jawna w Ż. zajmuje się produkcją i sprzedażą mięsa. W latach 2003 - 2013 liczba pracowników zatrudnionych w spółce przy sprzedaży mięsa (świadczących pracę na stanowiskach sprzedawców oraz obsługi sprzedaży) ulegała systematycznemu zwiększaniu od 16-18 (sprzedawcy) i od 3-4 (administracja i obsługa sprzedaży) w roku 2003 r. do 28-31 (sprzedawcy) oraz 5-8 (administracja i obsługa sprzedaży) w 2013 r. W tym samym czasie liczba pracowników zatrudnionych w spółce przy produkcji mięsa (świadczących pracę na stanowiskach produkcyjnych i uczniów) systematycznie malała. W latach 2010 - 2012 pracownicy produkcji stanowili odpowiednio 18,84%, 20,05% i 20,16% ogółu zatrudnionych w Spółce a pracownicy na stanowiskach sprzedawców odpowiednio 27,09%, 28,11% i 28,36% ogółu zatrudnionych, pracownicy obsługi handlowej 4% ogółu zatrudnionych (pozostali to pracownicy gospodarczy i administracja). Przychód Spółki ze sprzedaży detalicznej w latach 2011 - 2013 r. oscylował wokół 75% - 85% jej przychodu.

W roku 2008 lub 2009 pracownik odwołujący się Spółki w deklaracji ZUS IWA zmienił figurujący do tej pory kod 10.13.Z (produkcja mięsa z wyłączeniem drobiowego) na odpowiadający rzeczywistości dominującej w Spółce działalności polegającej na sprzedaży detalicznej mięsa - kod 47.22.Z. Zmiany takiej Spółka nie dokonała w rejestrze REGON (tam nadal na pierwszym miejscu figurował kod 10.13.Z). Po kontroli przeprowadzonej przez pracownika ZUS i jego sugestii co do skorygowania kodu z 47.22.Z na 10.13.Z jako odpowiadającemu rodzajowi działalności wynikającemu z rejestru REGON, odwołująca się dokonała takiej korekty powracając do poprzedniego kodu – 10.13.Z. Obecnie Spółka ponownie wykazuje kod 47.22.Z. Zmiana kodu została także wprowadzona w rejestrze REGON.

Sąd Okręgowy, przywołując się na art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 1242 ze zm.; dalej jako

ustawa wypadkowa), uznał, że w świetle materiału dowodowego zebranego w sprawie można byłoby ewentualnie rozważać kwestię podania przez odwołującą się Spółkę danych nieprawidłowych, a nie danych nieprawdziwych. W ocenie Sądu, niewątpliwym uchybieniem był brak aktualizacji kodu w rejestrze REGON, jednakże kod 47.22.Z widniał w rejestrze REGON (tyle że na dalszym miejscu) jako jeden z rodzajów prowadzonej przez Spółkę działalności, i co ważniejsze, to właśnie ten kod odpowiadał rzeczywistej dominującej działalności Spółki. Tym samym nie sposób mówić o celowym wprowadzeniu organu rentowego w błąd, tj. w celu zaniżenia składki wypadkowej, tylko co najwyżej o formalnym uchybieniu (braku zmiany kodu w rejestrze REGON na właściwy), co na skutek złożenia deklaracji ZUS IWA z kodem właściwym – 47.22.Z doprowadziło do niezgodności pomiędzy kodem deklarowanym, a widniejącym w REGON.

Sąd stwierdził, że jedynie zawinione zachowanie płatnika kwalifikuje się do subsumcji art. 34 ustawy wypadkowej, a w zaistniałym stanie rzeczy nie było podstaw nie tylko do stosowania sankcji w postaci podwyższenia składki na ubezpieczenie wypadkowe, ale i w ogóle nie ma podstaw do zmiany wysokości składki w obu okresach składkowych, w pierwszym przypadku z 1,12% na 1,73% w drugim z 1,46% na 1,53%. Podkreślił też, że ustalenie okoliczności prawnie istotnej dla określenia stawki ubezpieczenia z uwzględnieniem rzeczywistego i obiektywnego stanu, a nie tylko statystycznego, możliwe jest już na etapie postępowania administracyjnego, czego nie uczynił organ rentowy.

W wyniku apelacji organu rentowego Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 30 stycznia 2015 r. zmienił zaskarżony wyrok i odwołania oddalił.

Sąd drugiej instancji podniósł, że w jego ocenie nieprawidłowe jest zapatrywanie Sądu Okręgowego o możliwości weryfikacji przez organ rentowy a następnie przez sąd w postępowaniu odwoławczym klasyfikacji działalności według PKD. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, art. 34 i 31 ustawy wypadkowej nie można odczytywać w oderwaniu od pozostałych przepisów tej ustawy. Literalna treść art. 29 ust. 1 ustawy wypadkowej, w którym mowa jest o „rodzaju działalności według PKD ujętego w rejestrze REGON”, nakazuje przyjąć, że podaniem nieprawdziwych danych w rozumieniu art. 34 będzie wskazanie w druku ZUS IWA zarówno obiektywnie prawidłowego, jak i nieprawidłowego rodzaju działalności

według PKD, jeżeli będzie inny niż ujęty w rejestrze REGON. Przyjęcie odmiennego zapatrywania oznaczałoby całkowite pozbawienie znaczenia zwrotu „ujętego w REGON”, a taka wykładnia jest nieuprawniona. Z kolei określony w art. 28 ust. 2 ustawy wypadkowej sposób ustalenia stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe wskazuje, że organ rentowy powinien kierować się danymi wskazywanymi przez płatnika w druku ZUS IWA korespondującymi z danymi ujawnionymi w rejestrze REGON, a więc określonymi przez podmioty realizujące normy zawarte w ustawie z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1068), jak i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (Dz.U. Nr 251, poz. 1885 ze zm.). Sąd wywiódł, że pozbawienie organu rentowego, jak i sądu ubezpieczeń społecznych możliwości weryfikacji danych ujawnionych w rejestrze REGON z rzeczywistym stanem faktycznym jest tylko pozornie wnioskiem nieakceptowalnym. Podkreślił, że płatnik jest podmiotem gospodarki narodowej w rozumieniu przepisów ustawy o statystyce publicznej. Nałożone na niego w art. 30 pkt 2 i 3 obowiązki bez wątpienia w założeniu służyć mają zachowaniu aktualności zgłaszanych danych i jednolitości stosowanej kwalifikacji prowadzonej działalności. Przyjęcie zapatrywania Sądu Okręgowego o możliwości weryfikacji w postępowaniu odwoławczym prawidłowości określenia w druku ZUS IWA rodzaju działalności według PKD z rzeczywistym stanem faktycznym prowadziłoby do sanowania sytuacji, gdy inna kwalifikacja PKD przyjęta zostałaby w postępowaniu przed organem rentowym, a inna ujawniona w rejestrze REGON, co wydaje się być sprzeczne ze wskazanymi wyżej normami „prawa statystycznego”, które opisują szczegółowo sposób ustalenia kodu PKD z uwzględnieniem przeważającej działalności.

Sąd Apelacyjny dostrzegł, że wynik przeprowadzonego przez Sąd Okręgowy postępowania dał podstawę do przyjęcia, że ujawniony w spornym okresie w rejestrze REGON kod działalności był obiektywnie niezgodny z rzeczywistym stanem, gdyż przeważającą w spornym okresie była sprzedaż, a nie produkcja. Podkreślił jednak, że to płatnik zaniedbał swoich obowiązków wynikających z prawa statystycznego i nie doprowadził do zmiany danych w rejestrze REGON. W takiej sytuacji wskazywanie w druku ZUS IWA danych obiektywnie prawdziwych, ale

niezgodnych z danymi w rejestrze stanowi najłżejszą odmianę zawinienia, która jednakże daje podstawę do stwierdzenia odpowiedzialności płatnika za zaniżenie stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe, spowodowane przekazaniem nieprawdziwych danych, o których mowa w art. 31 ustawy, i w konsekwencji musi skutkować wyższą stopą procentową składki na ubezpieczenie wypadkowe stosownie do treści art. 34 ust. 1 ustawy wypadkowej.

Wyrok ten został zaskarżony skargą kasacyjną przez odwołującą się Spółkę, która zarzuciła naruszenie prawa materialnego, tj. art. 34 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że odwołująca się Spółka przekazała nieprawdziwe dane, co skutkuje ustaleniem stopy procentowej składki na cały rok składkowy w wysokości 150% stopy procentowej oraz doprowadzi do poniesienia ryzyka ubezpieczeniowego niezgodnego z rzeczywiście wykonywaną działalnością, a zastosowana sankcja nie spełnia roli prewencyjnej, a także naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, przez uchybienie art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 34 ust. 1 ustawy wypadkowej, polegające na nierozpoznaniu istoty sprawy oraz pozostawieniu poza oceną przesłanek zastosowania normy art. 34 ust. 1 powołanej ustawy wypadkowej warunkujących podwyższenie stopy procentowej składki o 50 %.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 22 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.; dalej ustawa systemowa), stopa procentowa składek na ubezpieczenie wypadkowe oscyluje w granicach od 0,40% do 8,12% podstawy wymiaru. Stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe jest zróżnicowana dla poszczególnych płatników składek i ustalana w zależności od poziomu i skutków zagrożeń zawodowych (art. 15 ust. 2 ustawy systemowej). Przepis ten wskazuje na

indywidualizowany charakter składek na ubezpieczenie wypadkowe uzależniony od poziomu i skutków zagrożeń zawodowych występujących u danego płatnika.

Potwierdzają to obowiązujące z odesłania wynikającego z art. 22 ust. 2 ustawy systemowej przepisy ustawy wypadkowej, różnicujące stopę procentową składek na ubezpieczenie wypadkowe. Zgodnie z nimi, obliczenie wysokości składki na ubezpieczenie wypadkowe odbywa się przy uwzględnieniu trzech zmiennych: liczby ubezpieczonych, wartości przypisanej charakterowi działalności prowadzonej przez pracodawcę (grupa działalności) oraz wskaźnika korygującego (art. 28 ust. 1 i 2 ustawy wypadkowej). Stopę procentową składki na ubezpieczenie wypadkowe w przypadku płatników zatrudniających 10 i więcej ubezpieczonych oblicza się na podstawie dwóch zmiennych: wskaźnika powiązanego z ogólnie rozumianym charakterem działalności płatnika (grupa działalności) oraz wskaźnika korygującego (art. 28 ust. 2 ustawy wypadkowej). Płatnik składek należy do grupy działalności ustalonej dla jego rodzaju działalności według PKD ujętego w rejestrze REGON w dniu 31 grudnia poprzedniego roku (art. 29 ust. 1 ustawy wypadkowej). Stopa procentowa przypisana do grupy działalności stanowi wartość ustaloną ogólnie. W załączniku Nr 1 do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie różnicowania stopy procentowej składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków (Dz.U. Nr 200, poz. 1692 ze zm.) określono wartości procentowe składki przypisane do kolejno ponumerowanych grup ryzyka. Z kolei w załączniku Nr 2 do powyższego rozporządzenia do poszczególnych rodzajów działalności (opisanych kodami PKD) przypisano wartość grupy ryzyka i związaną z tym wartość procentową składki. Zasady ustalania wartości dla grupy działalności opisuje szczegółowo art. 30 ustawy wypadkowej. Z jego treści wynika, że jedną z istotnych przesłanek w algorytmie obliczania składki jest przynależność płatnika do określonej grupy działalności PKD, z czym wiąże się określony (generalny) stopień zagrożeń zawodowych, ustalany w oparciu o dane Głównego Urzędu Statystycznego za trzy ostatnie lata kalendarzowe, dostępne w dniu 31 stycznia danego roku (art. 30 ust. 4 ustawy wypadkowej). Z kolei ustalana dla płatnika składek w wymiarze indywidualnym kategoria ryzyka jest odnoszona w pierwszej kolejności do generalnej kategorii ryzyka (ustalonej dla grupy działalności)

i stanowi podstawę do korygowania wysokości stopy procentowej składki (obniżenia lub podwyższenia) - § 8 tego rozporządzenia. Tego rodzaju sposób obliczenia składek na ubezpieczenie wypadkowe wypełnia ustawowe założenie uzależnienia wysokości składki od poziomu i skutków zagrożeń zawodowych występujących u danego płatnika.

Przedstawione zasady wskazują na prawną doniosłość rzeczywistego profilu działalności danego płatnika. Chodzi bowiem o to, aby płatnik opłacał składki na ubezpieczenie wypadkowe w wysokości adekwatnej do rodzaju działalności, którą faktycznie wykonuje i w odniesieniu do kategorii ryzyka, które u niego rzeczywiście występuje (oczywiście z uwzględnieniem, że ustalenie kategorii ryzyka dla płatnika ma charakter prospektywny, ale z uwzględnieniem - co do zasady - danych retrospektywnych z trzech kolejnych, ostatnich lat kalendarzowych).

Niezależnie od zmian redakcyjnych ustawy o statystyce publicznej, w rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON) jest ujmowana wykonywana przez osoby prawne działalność, w tym rodzaj przeważającej działalności, a podmioty w nim wymienione mają obowiązek wypełniania i składania wniosku o wpis do rejestru podmiotów oraz informowania o zachodzących zmianach w zakresie danych, w tym dotyczących rodzaj przeważającej działalności. Stosownie zaś do treści § 10 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1999 r. w sprawie sposobu i metodologii prowadzenia i aktualizacji rejestru podmiotów gospodarki narodowej, w tym wzorów wniosków, ankiet i zaświadczeń, oraz szczegółowych warunków i trybu współdziałania służb statystyki publicznej z innymi organami prowadzącymi urzędowe rejestry i systemy informacyjne administracji publicznej (Dz.U. Nr 69, poz. 763 ze zm.), wydanego na podstawie art. 46 ustawy o statystyce publicznej, wykonywana działalność, w tym rodzaj przeważającej działalności, jest kodowana według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) na poziomie podklasy (ust. 1), a rodzaj przeważającej działalności jest ustalany odpowiednio, między innymi, dla osób prawnych - na podstawie procentowego udziału poszczególnych rodzajów działalności w ogólnej wartości przychodów ze sprzedaży lub, jeżeli nie jest możliwe zastosowanie tego miernika, na podstawie udziału pracujących, wykonujących poszczególne rodzaje działalności, w ogólnej liczbie pracujących (ust. 2 pkt 1). Według § 14 rozporządzenia (również niezależnie

od jego zmian redakcyjnych), aktualizacja rejestru podmiotów jest dokonywana przez służby statystyki publicznej na podstawie, między innymi, wniosku na odpowiednim formularzu (przedtem formularzu RG-1, obecnie RG-OP), czyli na podstawie wniosku o wpis do krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej lub o zmianę cech objętych wpisem.

Oświadczenie składane przez płatnika składek w tych formularzach jest oświadczeniem wiedzy, a nie woli, gdyż nie łączą się z nim skutki cywilnoprawne, tj. na jego podstawie nie następuje powstanie, zmiana lub ustanie stosunku prawnego. Co więcej, skoro kategoria ryzyka jest instytucją związaną ze stopniem zagrożeń zawodowych, to kreuje ją rzeczywisty stan rzeczy. W takim też kontekście należy interpretować art. 29 ust. 1 ustawy wypadkowej. Przepis ten określa sposób ustalania przynależności płatnika do określonej grupy działalności według PKD oparty również na oświadczeniu wiedzy płatnika, tyle tylko że złożonym dla potrzeb statystycznych. Wskazana na wstępie i wynikająca z ustawy funkcja, jaką pełni zróżnicowanie stóp procentowych składek na ubezpieczenie wypadkowe, nakazuje uwzględniać rzeczywiste ryzyko zagrożeń zawodowych występujące u danego płatnika. Dlatego też z treści art. 29 ust. 1 ustawy wypadkowej nie można wywieść wniosku, że dane w zakresie PKD ujęte w rejestrze REGON w każdym przypadku są danymi prawidłowymi, a w konsekwencji, że zawsze podanie innego rodzaju działalności według PKD niż wynikający z rejestru REGON będzie podaniem nieprawdziwej informacji w rozumieniu art. 34 ust. 1 ustawy wypadkowej. Inaczej rzecz ujmując, podanie w formularzu ZUS IWA rzeczywistego rodzaju działalności według PKD (niepokrywającego się z rejestrem REGON) nie wyczerpuje hipotezy art. 34 ust. 1 ustawy wypadkowej, ponieważ nie stanowi przekazania nieprawdziwych danych, o których mowa w art. 31 ustawy wypadkowej. Jedyny zarzut, jaki można w tym przypadku postawić płatnikowi, to niezgodność ze stanem faktycznym danych podanych dla potrzeb statystycznych, ale tego rodzaju czyn jest spenalizowany w ustawie o statystyce publicznej (art. 56 tej ustawy), a nie w art. 34 ustawy wypadkowej, który wymierza sankcję jedynie za opisane w nim sytuacje (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2011 r., II UZP 1/11, OSNP 2012 nr 7-8, poz. 102).

Należy zauważyć, że identyczne stanowisko w omawianej kwestii przedstawił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 stycznia 2013 r., II UK 142/12 (OSNP 2013 nr 21-22, poz. 260).

Z przedstawionych wyżej względów uzasadniony okazał się zarzut naruszenia art. 34 ust. 1 ustawy wypadkowej. Natomiast nie ma usprawiedliwionej podstawy zarzut nierozpoznania istoty sprawy, ponieważ nieuwzględnienie wykładni przepisu prawa przedstawianej przez stronę nie oznacza, że sąd nie rozstrzygnął o zgłoszonym żądaniu.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.).

kc